

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

Катедра по стара история, тракология и средновековна история

1504 София, бул. Цар Освободител 15, каб. 38 (тел. 9308-354) и каб. 39 (тел. 9308-321)

РЕЦЕНЗИЯ

на дин Диляна Василева Ботева-Боянова, професор по тракология и стара история, Исторически факултет на СУ „Св. Климент Охридски“; член на Научно жури със заповед № РД 38-115/ 23.02.2021 г. на г-н Ректора на СУ,
за дисертацията на **Анани Любомиров Антонов** на тема **„Селищно и икономическо развитие на провинция Вътрешна Дакия през Късната античност“** (научен ръководител проф. дин Костадин Рабаджиев, СУ „Св. Климент Охридски“), предадена за защита за получаване на образователната и научна степен „доктор“,

Ограниченията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски” налагат да вляза в ролята на рецензент на археологическо проучване, по проблемите на което не съм – както е добре известно – сред очевидните експерти.

Внимателното запознаване с представеното за защита изследване дава основание да се каже още в началото, че става дума за внимателно промислен текст, посветен на трудна и обемна тема, която е не просто дисертабилна, но изисква събирането, обработването и осмислянето на огромен и разнороден материал, и – съответно – предполага подготовка и умения за работа с него. При това положение е възможно да са допуснати отделни пропуски от различно естество, но не те определят цялостното впечатление от изследването, което без колебание може да бъде определено като приносно постижение на младия колега Анани Антонов.

Аналитичният текст е отчетливо структуриран в девет части. В дигиталния вид на дисертационния труд частите 10. („Каталог“ с 1313 обекта, подредени по азбучен ред на

имената на съответните съвременни селища от територия на Република България, Република Сърбия и Република Северна Македония), 11. („Карти“ общо девет) и 12. („Илюстрации“) са оформени всяка в отделен документ.

От деветте части на аналитичния текст, стандартните са „1. Увод“ (с. 7-24), в който са представени шест проблемни кръга; „8. Заключение“ (с. 283-289) и „9. Библиография“ (с. 289-306).

Останалите шест са обособени както следва: „2. Състояние на проучванията“ (с. 24-29), където в рамките на пет страници са изброени и лаконично представени 27 публикации с пряко отношение към темата на дисертацията; „3. Физикогеографска характеристика на провинцията“ с представяне на релефа (с. 29-33), водите (с. 33-35), почвите (с. 35-37) и полезните изкопаеми (с. 37-39); „4. Пътни комуникации“, съвсем удачно диференцирани на „Пътища с имперско значение“ (с. 40-47), „Комуникации с надрегионално значение“ (с. 47-53), „Комуникации с регионално значение“ (с. 53-60) и „Пътни станции“ (с. 60-63); „5. Селищно развитие“ обяснимо покрива повече от половината обем на аналитичния текст обхващайки над 160 от общо ок. 280-те страници; „6. Некрополи“, диференцирани основателно на „Извънградски некрополи“ (с. 233-238) и „Градски некрополи“ (с. 238-248), – за последователността на тяхното представяне може да се дискутира, – като е предложено също стегнато „Обобщение“ (с. 248-250), открояващо се както с умел анализ, така и с добър синтез; „7. Икономика“, където акцентите са върху занаятите (с. 251-273), търговията (с. 273-275), аграрната икономика с обособени земеделие и скотовъдство (с. 275-282), както и върху преглед на „пространствената и хронологическа динамика на провинциалната икономика“ (с. 282-289). За мен остава неясно защо в тази седма част авторът е избрал да започне представянето на занаятите с тези, свързани с производството на битова (с. 253-255) и строителна (с. 255-257) керамика, и едва на трето място да постави рудодобива и металообработката (с. 257-273), макар съвсем основателно да твърди, че „един от отраслите, които формират в най-пълна степен „визитната картичка“ на провинция Вътрешна Дакия през Късната античност, без съмнение са рудодобивът и металургията“ (с. 257). Затова ми се струва логично, именно рудодобивът и металургията, които без съмнение са структуроопределящи в икономиката на провинцията, да бъдат водещи при представянето на занаятите.

По отношение структурата на дисертационния текст, която като цяло е логична и обоснована, не мога да не споделя известни резерви по отношение оформянето на част „5. Селищно развитие“, върху която – както казах по-горе – пада огромната тежест на изследването. Остава неясно защо при вътрешната номерация на нейните елементи е въведено обозначението „5.1. Видове селища“ (с. 64), като на практика елемент 5.2. липсва. Склонна съм да допусна също така, че при анализа на обектите, включени в тази пета част, е възможно да бъдат формулират разграничителни линии, които да позволят обособяване на две (дори евентуално три) самостоятелни по-равномерни като обем части на текста. От друга страна, намирам за много удачно решение оформянето на под-част „5.1.4.3. Крепостите в пространството“ (с. 214-229) като елемент на част 5 „Селищно развитие“. Авторът уточнява, че тя е посветена на „укрепените селищни форми на провинция *Dacia Mediterranea* познати на научната общност единствено от кратки сведения, посветени на тяхното регистриране“, които формират „огромната част“ от съответните обекти. „Тези малко познати ни селищни структури“ са изброени групирани по географски признак с ясното съзнание, че тяхното разглеждане „е от изключителна важност за разбирането на структурата на провинциалния живот на Вътрешна Дакия“ (с. 214). Заявената и фактически реална „оскъдност на информацията“ за тези обекти прави абсолютно наложително според мен реализирането на теренни обходи за верифициране на наличните еднократно фиксирани преди ок. 40 години данни. Известно ми е например, че крепостта в местността „Боровец“ над с. Друган, Радомирско (с. 219), е определяна от местното население също като „Градището“, подобно на другите крепости в Радомирското поле изброени от докторанта на съответното място, информация останала неотразена в публикацията, използвана и коректно цитирана в рецензията на текста.

Хронологическият обхват на дисертационния труд е определен на с. 9 във времето между управленията на императорите Диоклетиан (284-305) и Ираклий (610-641), с изричната уговорка, че изследваните „промени в голямата си част нито започват, нито завършват с Диоклетиан“, както и че „окончателното преструктуриране“ на Източната Римска империя продължава и след средата на VII в. В тази под-част (с. 9-17) колегата Анани Антонов е споменал или представил накратко един епиграфски паметник, както и 24 късноантични и ранновизантийски писмени свидетелства, имащи отношение към дискусиата за времето на създаване и съществуване на провинция Вътрешна Дакия. Прави

впечатление липсата на референция към корпуса на латинските надписи на проф. Борис Геров при представянето на бронзовата табличка от района на манастира „Седемте престола“ при с. Бов (с. 10). Ако тази справка беше направена, то щеше да бъде избегнато грешното твърдение, че едва Barnes (1982) се е усъмнил в автентичността на надписа (с. 10 и с. 13). Всъщност такова неоснователно според Б. Геров (ILBulg 188) съмнение е изказал още Veters през 1950 г.

Намирам за изключително удачен анализа на епископския списък от Сердикийския събор в 343/4 г. и отнасянето на неговите данни към информацията в Бурдигалския пътеводител (с. 13-14). Също така, тук ще повторя и високата ми оценка (споделена по време на вътрешното обсъждане) за сполучливата интерпретация на пасаж от похвалното слово на Павлин Нолански за дейността на Никита Ремесиански (с. 15).

За съжаление, впечатление правят редица печатни грешки, особено (но не само) при думи на латински (напр. mutation, а не коректното mutatio, с. 43-44; Itenerarium, а не коректното Itinerarium, с. 43; mansion, а не коректното mansio, с. 45; и др.) и немски (напр. Mitelalter, а не коректното Mittelalter, с. 26; zeit, а не коректното Zeit, с. 28; и др.). Не мога да не отбележа като грубо нарушаване на българския правопис отсъствието на отстъп в началото на отделните пасажки, което впрочем все по-често се наблюдава в текстовете на младите българи. Това са – разбира се – чисто технически неудачи, които не са определящи за цялостната висока оценка на дисертационния труд.

Авторефератът и автосправката за приносите коректно отразяват постиженията на докторанта. Намирам за пропуск факта, че линкът към изработеното и обнародвано онлайн-приложение, „*позволяващо на потребителя сам да работи със събраните в хода на работата данни*“, не е включен нито в автореферата, нито на съответното място в дисертацията, а ни беше изпратен от автора като пояснение в електронна кореспонденция.

Сериозните постижения на младия колега в изследването на тази трудна, обемна, но и много важна тема ми дават основание да гласувам положително за присъждане на образователната и научна степен **доктор** на **Анани Любомиров Антонов**.

12.05.2021

Подпис:

(проф. дин Диляна Ботева)